

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมในยุคการเมืองเลือกตั้ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิม ที่มีแนวความคิดทางการเมืองแตกต่างกัน ชุมชนไทยมุสลิมที่เลือกศึกษาครั้งนี้ ชุมชนที่มีแนวความคิดทางการเมืองต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ ชุมชนบ้านครัวตะวันตก เขตราชเทวี ส่วนชุมชนที่มีแนวความคิดทางการเมืองสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ ชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมที่มีแนวความคิดทางการเมืองต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จากการศึกษาพบว่า ภายในชุมชนบ้านครัวตะวันตก เขตราชเทวี จะมีกลุ่มมุสลิมเชื้อเผ่าเผ่ากระจายตัวอยู่ทั่วชุมชน และติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกัน ในการศึกษาครั้งนี้ เลือกศึกษา 4 กลุ่มที่ร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ มายาวนานและต่อเนื่อง คือ กลุ่มร้านโรตีสาลี่มา กลุ่มผู้สูงวัย กลุ่มใกล้เคียงวัดสุทธกมลมุตตากิน และกลุ่มมุฮัมมัด แต่ละกลุ่มมีสมาชิกระหว่าง 10-20 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง พบด้วยว่าทุกกลุ่มจะเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ มานับตั้งแต่รายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ของสนธิ ลิ้มทองกุล ถูกระงับออกอากาศ

สาโรจน์ เผือกสำลี ผู้นำการต่อต้านทางด่วน CD Road กล่าวถึงเหตุผลที่ผู้หญิงบ้านครัวตะวันตกออกไปชุมนุมต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณกับกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นจำนวนมากว่า นอกจากประสบการณ์ชุมชนกรณีการต่อต้านทางด่วน CD Road ที่สอนให้ผู้หญิงบ้านครัวตะวันตก มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงแล้ว ความรักถิ่นฐานและความเป็นเพศแม่ของผู้หญิงเมื่อเห็นสิ่งที่ไม่ดีที่จะเกิดขึ้นกับบ้านเมือง และจะเกิดขึ้นกับลูกหลานตัวเองต่อมา ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ปลุกเร้าให้ผู้หญิงบ้านครัวตะวันตก พร้อมใจกันออกไปร่วมชุมนุมต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณ อีกทั้งผู้หญิงส่วนใหญ่จะอยู่บ้าน มีเวลาไปร่วมชุมนุม แต่ผู้ชายต้องทำงานหาเงิน ประกอบกับ

สถานที่ชุมนุมอยู่ใกล้ชุมชน จึงทำให้การไปร่วมชุมนุมทำได้สะดวก สาย ๆ ไปร่วมชุมนุม ตกเย็นก็รีบกลับบ้านมาทำกับข้าว ไปรับลูกที่โรงเรียน แต่ถึงที่สุด ถ้ามีเรื่องที่จะต้องใช้กำลังหรือต้องลุยกันแล้ว ผู้ชายก็จะออกมา

มิใช่เฉพาะแต่ผู้หญิงมุสลิมในชุมชนบ้านครัวตะวันตกเท่านั้น ในภาพรวม บทบาทของผู้หญิงไทยในทางการเมือง โดยเฉพาะการเข้าร่วมชุมนุม ก็มีพัฒนาการที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน กรวิภา บุญเชื้อ (2537, น. 28) ชี้ว่า ทุกวันนี้ในการชุมนุมทางการเมือง ผู้หญิงก็มีบทบาทไม่แพ้ผู้ชาย ยกตัวอย่างการชุมนุมเพื่อโค่นล้ม รสช. ในเดือนพฤษภาคม 2535 ผู้หญิงได้เข้าร่วมอยู่ในเหตุการณ์เป็นสัดส่วนที่เท่า ๆ กับผู้ชาย หรืออาจจะมากกว่าเสียด้วยซ้ำ

ส่วนเหตุการณ์ต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ของกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองในชุมชนแห่งนี้ มี 4 ประการ คือ ปัญหาการคอร์รัปชัน คำสอนของศาสนาอิสลาม เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่กระทบต่อความรู้สึกของชาวไทยมุสลิม และการหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แต่พบว่าทุกกลุ่มถ้าย่นน้ำหนักไปที่กรณีหลังสุดเป็นสำคัญ

เริ่มต้นที่ปัญหาการคอร์รัปชัน มาเรียม ยูनुซ จากกลุ่มใกล้มัสญิดซุลฎุลมุตากิน และยูสุฟ อ่อนจิ้ว จากกลุ่มมุฮัมมัด กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การคัดค้านทางด่วน CD Road ที่เกิดจากความคดโกงของนักการเมืองในอดีต ทำให้ฝังใจและเกลียดการคอร์รัปชัน เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณมีพฤติกรรมเช่นนั้น จึงทำให้ต้องออกมาต่อต้าน

ขณะที่เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่กระทบต่อความรู้สึกของชาวไทยมุสลิม อาทิ การฆ่าหมู่ที่มีสญูดกรือเซะ ความรุนแรงที่ตากใบ เป็นต้น ก็ส่งผลต่อการต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณเช่นกัน ดังคำกล่าวของ ยะลา รักธรรมบุญ จากกลุ่มร้านโรตีสัฒมา ที่แสดงออกถึงความเกลียดชังในเรื่องนี้อย่างเห็นได้ชัด โดยกล่าวถึงกรณีการฆ่าหมู่ชาวมุสลิม 32 ศพที่มีสญูดกรือเซะ เมื่อ 28 เมษายน 2547 ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณว่า “ในสุเหร่าในมัสญิด มึงยังยิงเข้าไปได้ ถ้าเหตุการณ์นี้ไม่เกิดขึ้น ปักข์ได้ก็คงไม่เป็นถึงขนาดนี้ แต่ก่อนไปปักข์ได้สบายเลย แต่เดี๋ยวนี้เป็นยังไง เพราะมึง (พ.ต.ท.ทักษิณ) ทำไม่ดี ปักข์ได้มันถึงเป็นแบบนี้” (ยะลา รักธรรมบุญ, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2553)

ด้านคำสอนของศาสนาก็มีผลต่อการต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณอยู่พอสมควร ฮาวอ ยูनुซ จากกลุ่มใกล้มัสญิดซุลฎุลมุตากิน กล่าวถึงหลักคำสอนของศาสนาอิสลามว่า “อยู่บ้านเมืองไหนก็ต้องรักและปกป้องแผ่นดินนั้น เมื่อเกิดความไม่ดีขึ้นในบ้านเมือง เราต้องลุกขึ้นมาต่อต้าน และทำให้เกิดสิ่งที่ดีในบ้านเมือง” (ฮาวอ ยูनुซ, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2553)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร” ในหัวข้อ “ความเป็นมุสลิมสอนให้รักในแผ่นดินถิ่นเกิด” ไชยรัตน์ บุญประดิษฐ์ (2543, น. 96) ระบุว่า ในประเด็นของการถูกรุกรานดินแดนโดยไม่เป็นธรรมของศาสนาอิสลาม ถ้าเป็นถิ่นที่อยู่ของตนเอง ก็ให้เรียกร้องจนขยายให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นโดยสันติวิธี หากจำเป็นต้องใช้กำลังก็ให้มุ่งแต่เฉพาะต้นเหตุ ไม่ใช่มุ่งอาฆาตตัวบุคคล แต่ถ้าหากไม่มีทางจะต่อต้าน ก็ให้หาทางขยับขยายไปอยู่เสียที่อื่น ที่มีความเป็นธรรมชั่วคราวก่อน

จากหลักคำสอนของศาสนาดังกล่าว ผนวกกับพฤติกรรมในด้านลบต่าง ๆ ของ พ.ต.ท.ทักษิณในช่วงการครองอำนาจ ในมุมมองของกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองจึงถือว่า พ.ต.ท.ทักษิณเป็นภัยของชาติและราชบัลลังก์ ที่จะต้องถูกโค่นล้มไปตามทศนะอิสลาม

แต่ถึงที่สุดแล้ว ประเด็นการต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณที่สำคัญที่สุดของทุกกลุ่มก็คือ กรณีการหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เนื่องจากกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองเหล่านี้มีความจงรักภักดีต่อในหลวงเป็นอย่างยิ่ง สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ของชาวมุสลิม ซึ่งมีความผูกพันกับราชสำนักมาตั้งแต่เมื่อครั้งรัชกาลที่ 1 ที่ทรงพระราชทานที่ดินให้สร้างหมู่บ้าน หลังเสร็จศึกสงครามเก้าทัพ จนกลายมาเป็นชุมชนบ้านครัวในทุกวันนี้ รวมทั้งโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ที่ทรงทำให้อาณาประชาราษฎร์ ก็ส่งผลต่อความศรัทธาของชาวมุสลิมด้วยเช่นกัน

“ก็เพราะในหลวงนี้แหละ ในหลวงท่านทำเพื่อราษฎรของท่านมาโดยตลอด ทักษิณไม่จงรักภักดี อย่างกรณีวัดพระแก้วเห็นได้ชัด” อิสมาอิล บากาวิ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2553) มีผลสืบเนื่องมาจากกลุ่มมุขัมมัด กล่าวถึงเหตุผลในการต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณของเขา

ต่อคำถามของผู้วิจัยที่ว่า พ.ต.ท.ทักษิณก็มีนโยบายประชานิยมเพื่อประชาชนเช่นกัน อิสมาอิลตอบว่า “เทียบกันไม่ได้ โครงการต่าง ๆ ของในหลวง ไม่ใช่แค่โครงการสองโครงการทั้งหมดกว่า 3,000 โครงการ และท่านทำมาหลายสิบปีแล้ว” (อิสมาอิล บากาวิ, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2553)

แม้ไม่นิยมชมชอบพ.ต.ท.ทักษิณ แต่ทุกกลุ่มพอใจในนโยบายประชานิยม และนโยบายด้านสังคม ซึ่งคล้ายคลึงกับกลุ่มมุสลิมเชื้อแดงในชุมชนเกาะดอน ที่แสดงความพอใจในนโยบายดังกล่าวของ พ.ต.ท.ทักษิณด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัยประเด็นนี้อธิบายได้จากบทความ “ธงชาติไทยสามผืนในกระแสโลกาภิวัตน์” ของ พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ (2549, น. 5-6) อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ระบุว่า นโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยรักไทย ที่มี พ.ต.ท.

ทักษิณเป็นนายกรัฐมนตรีมี 2 ด้าน หนึ่งในนั้นคือ การดำเนินมาตรการประชานิยม ที่แจกจ่ายผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนชั้นล่างทั้งในเมืองและชนบท ก่อนหน้านี้พวกเขามักจะถูกไล่เลยหลังดื่ม ทอดทิ้ง และมองข้ามจากรัฐบาลชุดต่าง ๆ ในอดีต ผลประโยชน์ตอบแทนที่จับต้องได้สำหรับพวกเขาจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ ได้แก่ “เงินซื้อเสียง” ก่อนเข้ามาเป็นรัฐบาลเท่านั้น

ในส่วนบทบาทของสมาชิกทั้ง 4 กลุ่ม พบใน 3 บทบาท คือ Bridge Role Boundary-Spanning Role และ Star Role ที่น่าสนใจก็คือ Star Role ของกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง ได้แก่ ชัลมา กลีบกุล ไอลา ชนมมิตร รอกียะฮ์ เลอะสมาน รอปือะฮ์ สุซไสว จากกลุ่มร้านโรตีสัลมา มาเรียม ยูนูซ จากกลุ่มโกลัมัสญิดซุลลุกลุมตาคีน และอาอิชะฮ์ พรตพิสุทธิ จากกลุ่มผู้สูงวัย

สำหรับการที่ Star Role ของกลุ่มต่าง ๆ ที่มักจะเป็นผู้หญิงนั้น เหตุผลประการสำคัญน่าจะเกิดจากประสบการณ์ชุมชนในอดีต กรณีการต่อต้านทางด่วน CD Road เช่นกัน โดยอ้างอิงจากคำสัมภาษณ์ของมาเรียม Star Role ของกลุ่มโกลัมัสญิดซุลลุกลุมตาคีน ที่กล่าวว่าจากเหตุการณ์ ครั้งนั้น ได้สอนให้เธอและผู้หญิงในบ้านครัวตะวันตกเรียนรู้ว่า การเมืองมีผลกระทบต่อตัวเอง และไม่ใช่ว่าเรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน หากไม่เท่าทันการเมืองก็就会被หลอกจากนักการเมือง จึงทำให้ผู้หญิงในชุมชนบ้านครัวตะวันตกเกิดความตื่นตัวทางการเมือง สนใจข่าวสารทางการเมือง มีการวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ข่าวสารทางการเมือง จนทำให้มีความคิดทางการเมืองไม่แพ้ผู้ชายในที่สุด พร้อมกันนี้ มาเรียมยังกล่าวด้วยว่าผู้หญิงชุมชนนี้ไม่ปากกล้า ขาสั้น เหมือนผู้ชายบางคน แต่ถึงไหนถึงกัน ลุยเป็นลุย

ขณะที่สาโรจน์ ยอมรับว่าผู้หญิงในชุมชนของเขา มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ใครจะสั่งให้เขาหัน ซ้ายหันไม่ได้เด็ดขาด “สรุปง่าย ๆ ก็คือ ผู้หญิงชุมชนนี้ จะคิดว่า กูก็แน่นเหมือนกัน”

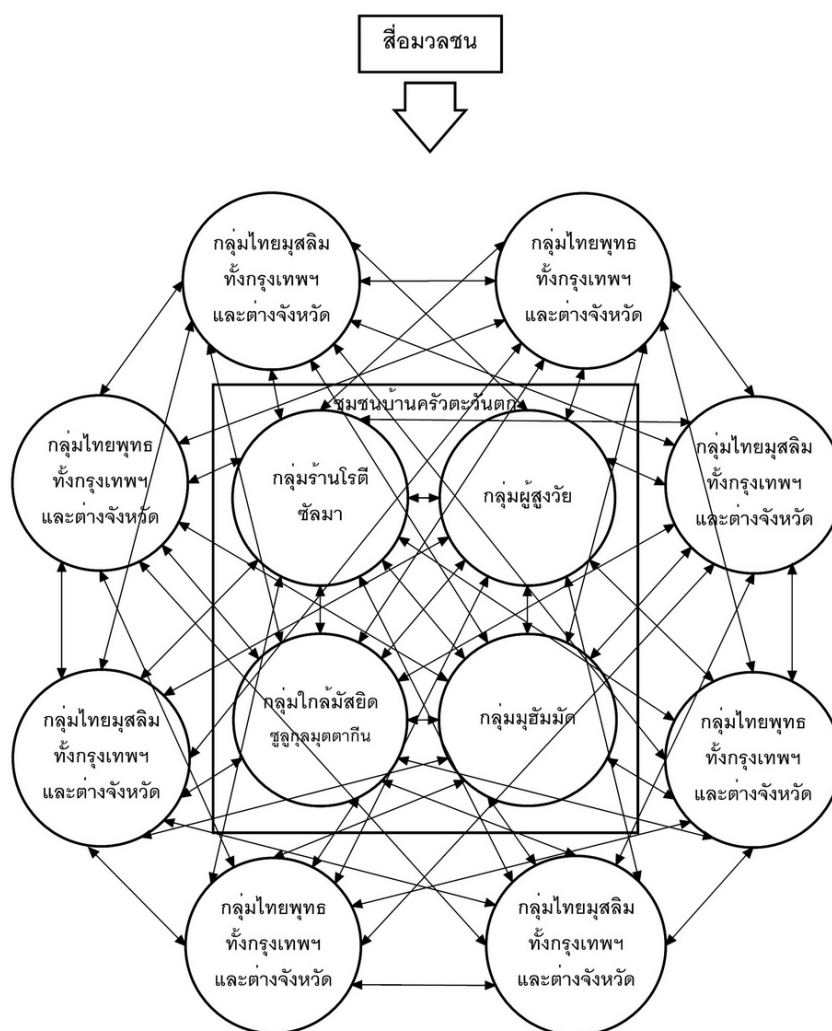
ทั้งหมดนี้จะขัดแย้งอยู่พอควร เมื่อเปรียบเทียบกับข้อค้นพบหนึ่งในงานวิจัยของสุรพงษ์ โสธนะเสถียร เรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีสตรีเป็นผู้นำ” เมื่อปี 2530 ที่ระบุว่า “บทบาทของผู้นำสตรี ไม่อาจเป็นที่ยอมรับของชุมชนได้ เนื่องจากผู้นำสตรียังไม่มีความแข็งแกร่งเพียงพอ ทั้งในฐานะที่เป็นผู้นำความคิดริเริ่ม โดยเป็นแหล่งสารที่น่าเชื่อถือ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชุมชน” (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2530, น. 161)

ในส่วนลักษณะเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของทั้ง 4 กลุ่ม ในช่วงเวลาการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ระหว่างปี 2548-2551 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มพันธมิตรฯ ชุมนุมโค่นล้มรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สมัคร สุนทรเวช และสมชาย วงศ์สวัสดิ์ พบว่ามี 3 แบบ คือ 1. ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม 2. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และ 3. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ นอก

ชุมชน และเมื่อนำเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของทั้ง 4 กลุ่ม มาเชื่อมโยงกัน จะพบภาพรวมเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตก ในช่วงเวลาการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ 2548-2551 ดังภาพนี้

ภาพที่ 7.1

เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตก เขตราชเทวี
ในช่วงเวลาการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ 2548-2551

ในช่วงเวลาดังกล่าว เมื่อมีการชุมนุมใหญ่ กลุ่มพันธมิตรฯ จะมีการเรียกกระดมคนเข้าร่วมชุมนุมผ่านทางสื่อในเครือ ASTV ผู้จัดการ ไปสู่มวลชน

หลังจากรับข่าวสารทางการเมืองดังกล่าวแล้ว สมาชิกกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตกทั้ง 4 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะรับจากสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ช่อง News 1 ซึ่งเปิดรับจากสายเคเบิลทีวี เคเบิลทีวีท้องถิ่น ก็จะติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มกันก่อน ด้วยการโทรศัพท์เป็นหลัก ก่อนจะติดต่อสื่อสารด้วยวิธีการเดียวกันกับกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มไทยมุสลิมและไทยพุทธ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ที่รู้จักระหว่างเข้าร่วมชุมนุมครั้งก่อน ๆ เพื่อชักชวนเข้าร่วมชุมนุม ส่งผลให้เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตก ในช่วงการชุมนุมระหว่างปี 2548-2551 ขยายตัวครอบคลุมเป็นวงกว้าง

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองดังกล่าว สรุปในรูปโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองได้ ดังนี้

1.1 การเกิดขึ้นของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง (Emergent Communication Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Network) เกิดขึ้นเอง โดยชาวชุมชนบ้านครัวตะวันตก ไม่มีใครสั่งการ

1.2 ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง มีการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication) ในแบบทุกทิศทุกทาง (All Channel Network) กล่าวคือ เมื่อมีการชุมนุมเกิดขึ้น สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านครัวตะวันตก สามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ทั้งในและนอกชุมชนอย่างทั่วถึงโดยตรงเสรี ไม่ผ่านใคร

1.3 เส้นทางการไหลของข่าวสารทางการเมือง เป็นแบบแนวนอน (Horizontal) เป็นลักษณะการปรึกษาหารือกัน และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกันอย่างเท่าเทียมเสรีทั้งในและนอกชุมชน

ตรวจจนทุกวันนี้ กว่า 1 ปีแล้ว ที่กลุ่มพันธมิตรฯ ยุติชุมนุม หากเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตกยังคงดำรงอยู่ต่อไป และพร้อมจะออกมาร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ตลอดเวลา หากมีการเรียกร้องคนจากกลุ่มพันธมิตรฯ หรือออกมาช่วยเหลือกันในกรณีฉุกเฉิน ดังเช่น ในเหตุการณ์สังหารหมู่เลือดที่แนวร่วมนปช. ตะลุมบอนกับ ชาวมุสลิมและยังป็นเข้าไปในมัสยิดดารุ้ลอะมาน ในชุมชนเพชรบุรี 7 ชุมชนเพื่อนบ้าน ในบ่ายวันที่ 13 เมษายน 2552

ไอลา สมาชิกของกลุ่มร้านโรตีสัลมา ย้อนรำลึกว่า “มุสลิมเชื้อเหลืองเรานี้จะมารวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกัน ซึ่งในวันนั้นก็จะมีมุสลิมปากลัด ถนนตก บางคอแหลม สุเหร่าบาหยัน ก็ได้ส่งคนกันมา แห่งละ 10 คน 20 คน เพื่อเข้ามาช่วยเหลือต่อต้านพวกเสื้อแดง” (ไอลา ชนะมิตร, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2553)

ซัลมา จากกลุ่มเดียวกันเสริมด้วยความมั่นใจว่า “บอกได้เลยว่า ถ้าเกิดอะไรขึ้นเนี่ย ทั้งในชุมชนเองและนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไทยพุทธหรือไทยมุสลิม เราสามารถติดต่อสื่อสารถึงกัน เพื่อให้ออกมารวมตัวกันได้ตลอดเวลา” (ซัลมา กิลิปกุล, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2553)

2. เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมที่มีแนวความคิดทางการเมือง สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จากการศึกษาพบว่า ภายในชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง มีกลุ่มมุสลิมเสื้อแดงกระจายตัวอยู่ในชุมชนและมีการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกัน โดยพบว่ามี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประธานชุมชน/หัวหน้าคณะพรรคเพื่อไทย และกลุ่มหมู่บ้านเลขที่ 40 กลุ่มแรกไม่ทราบจำนวนแน่ชัด ส่วนกลุ่มที่ 2 มีสมาชิกราว 10 คน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงใกล้เคียงกัน แต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่เคยเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. เพียงกลุ่มละ 1 คนเท่านั้น คือ กลุ่มประธานชุมชน/หัวหน้าคณะพรรคเพื่อไทย มีเพียงทิพวรรณ พุ่มหิรัญ ส่วนกลุ่มหมู่บ้านเลขที่ 40 มีเพียงดวงศ์ วงษ์มะเขาะ

เหตุผลในการสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณของทั้ง 2 กลุ่ม เน้นหนักไปที่ความพอใจในนโยบายประชานิยมและนโยบายด้านสังคม ยกเว้นดวงศ์ ที่นอกจากพอใจนโยบายนี้แล้ว ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยด้วย

ผลการวิจัยในส่วนนี้ สามารถใช้คำอธิบายชุดเดียวกันกับที่ใช้กับกลุ่มมุสลิมเสื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตกของ พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ระบุว่า การดำเนินมาตรการประชานิยมของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นการเติมเต็มสิ่งที่หายไปให้แก่ประชาชนชั้นล่าง ทั้งในเมืองและชนบทที่ไม่เคยได้รับมาก่อนในอดีต ซึ่งรวมถึงกลุ่มมุสลิมเสื้อแดงทั้ง 2 กลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน

ขณะที่ดวงศ์ หนึ่งในสมาชิกกลุ่มมุสลิมเสื้อแดงได้ให้เหตุผลนอกเหนือจากนั้นคือการยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย สิ่งนี้ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะในทัศนะของกลุ่มคนเสื้อแดงบางกลุ่ม รัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณเป็นผลพวงของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ซึ่งพวกเขาถือว่ามีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด “พ.ต.ท.ทักษิณ” จึงมิได้หมายถึงเฉพาะเพียงตัวตนของพ.ต.ท.ทักษิณเพียงมิติเดียว และยังไม่ได้หมายถึงเฉพาะนโยบายประชานิยมเท่านั้น แต่ยังคงหมายรวมไปถึงในฐานะของอุดมการณ์ทางการเมืองบางอย่าง ที่แฝงฝังอยู่อีกด้วย นั่นก็คือความเป็นตัวแทนของระบอบประชาธิปไตย (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2552, น. 5-13) ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลของดวงศ์นั่นเอง

ด้านทำที่ต่อพฤติกรรมในด้านลบของพ.ต.ท.ทักษิณ ของทั้ง 2 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า จะเป็นไปในทำนองที่ว่า ไม่เชื่อในเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยคิดว่าเป็นการใส่ร้าย และพยายามหาเหตุผลมาเข้าข้างพ.ต.ท.ทักษิณ แต่พบว่าในกรณีการหมิ่นหมิ่นต่อพระบรมเดชานุภาพนั้น สมาชิกหลายคนเห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าพ.ต.ท.ทักษิณคิดเช่นนั้นจริงก็รับไม่ได้เช่นกัน

ในส่วนนี้สามารถอธิบายด้วยทฤษฎี Perceptual Balance ได้ว่า เนื่องจากกลุ่มมุสลิมเสื้อแดงเหล่านี้มีทัศนคติในเชิงบวกต่อพ.ต.ท.ทักษิณ หากมีอะไรในเชิงลบที่เข้ามากระทบต่อพ.ต.ท.ทักษิณก็จะไม่ยอมรับว่าจริง และพยายามบอกกับตัวเองและผู้อื่นว่าเป็นการใส่ร้าย พร้อมทั้งพยายามปกป้อง และตีความเข้าข้างพ.ต.ท.ทักษิณในทุกหนทาง

ดังเช่นในกรณีการหมิ่นหมิ่นต่อพระบรมเดชานุภาพ กลุ่มมุสลิมเสื้อแดงไม่เชื่อว่า พ.ต.ท.ทักษิณทำจริง แต่เป็นการใส่ร้ายจากศัตรูทางการเมือง ดังคำกล่าวของอิสมาอีล อิสมาอีลจากกลุ่มหมู่บ้านเลขที่ 40 ที่กล่าวว่า

...เกี่ยวกับเรื่องนี้นะ ผมก็ฟังหูไว้หู ผมก็มานั่งนึกดูว่า ทักษิณจบจาก จปร.นะ เวลาเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ต้องเข้าหาในหลวง ผมว่าไม่น่าจะ ที่ทักษิณจะคิดไกลถึงขนาดนั้น ล้มเจ้า มันจะเป็นข้ออ้างมากกว่า ถ้าทักษิณคิดอย่างนั้น ก็คิดไม่ถูก เพราะว่าประชาชนรากหญ้ายังรักพระมหากษัตริย์กันอยู่ ทักษิณคงไม่ทำหรอก แต่ถ้าทำอย่างนั้น ผมก็รับไม่ได้ แต่ผมคิดว่าคนที่ล้มทักษิณก็ต้องเอาตรงนี้ ข้ออ้างอะไรอย่างอื่น มันเป็นเรื่องที่อ้างไม่ได้แล้ว ต้องเอาตรงนี้แหละ เพื่อต้องการกำจัดทักษิณ คนที่ไม่รู้ ก็ไม่ได้ไฉน ทักษิณทำอย่างนี้ได้ยังไง คนก็จะมามุ่งเล่นงานทักษิณ เพราะว่าทักษิณมันจะล้มเจ้า ซึ่งเป็นข้อหาที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด และได้ผลที่สุดด้วย... (อิสมาอีล อิสมาอีล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2553)

ส่วนกรณีคอร์รัปชันก็เช่นกัน พวกเขาคิดว่านักการเมืองกับการโกงเป็นเรื่องธรรมดา ดังคำกล่าวของมุฮัมมัด ฟุมาฮีรีย จากกลุ่มประชาชน/หัวคะแนนพรรคเพื่อไทยที่กล่าวว่า “มีนักการเมืองคนไหนบ้างที่ไม่โกง” เช่นเดียวกับ มาเรียม เหมสมัน จากกลุ่มเดียวกันที่กล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า นายกรัฐมนตรีทุกคนที่ผ่านมา ก็เห็นว่าโกงกันทั้งนั้น แต่ พ.ต.ท.ทักษิณ فهوแค่คนจน

แม้แต่กรณีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่กระทบต่อความรู้สึกของชาวไทยมุสลิม ดังเช่น กรณีความรุนแรงที่ตากใบในนราธิวาส เมื่อ 25 ตุลาคม 2547 โดยเหตุการณ์เริ่มต้นจากการที่ชาวบ้านกว่า 3,000 คน ชุมนุมที่หน้าสภ.ตากใบ ขอให้ประกันตัวชาวไทยมุสลิม ชูธงรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน 6 คน ที่ถูกตำรวจจับ แต่การเจรจาไม่สำเร็จ

รัฐสลายการชุมนุม มีผู้เสียชีวิตกว่า 100 คน ส่วนหนึ่งเพราะขาดอากาศหายใจ เนื่องจากถูกจับโยนอัดเข้าไปในรถบีเอ็มซีของทหาร ขณะลำเลียงผู้ถูกจับกุมไปยังค่ายอิงคยุทธบริหาร

ทิพวรรณ สมาชิกจากกลุ่มประชาชน/หัวคะแนนพรรคเพื่อไทยกล่าวในเรื่องนี้ว่า ...มันผ่านมาแล้ว เสียไปแล้ว คิดว่าก็ต้องเดินหน้าต่อไป ส่วนคนที่เดือดร้อนรัฐบาลก็ช่วยเยียวยาไป บางทีเงินอาจจะซื้อความเจ็บปวดได้ สักพักเดียวเขาก็ลืม เราก็ต้องใส่เงินเข้าไป ใส่เงินเข้าไป เสมือนการซื้อชีวิตนั้นแหละ มันทำยังไงได้ มันพลาดไปแล้ว มันพลาดอย่างหนักที่ว่าตายเยอะ ที่เอาใส่รถ มันต้องลงโทษผู้ที่สั่งการก่อนว่าเขาควรได้รับโทษยังไง เขาว่าทักษิณไป มันจะหยุด ก็ยังหนัก ๆ... (ทิพวรรณ พุ่มหิรัญ, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2552)

ในประเด็นบทบาทของสมาชิกทั้ง 2 กลุ่ม ผลการศึกษาพบใน 3 บทบาท คือ Bridge Role Boundary–Spanning Role และ Star Role เช่นเดียวกับกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตก

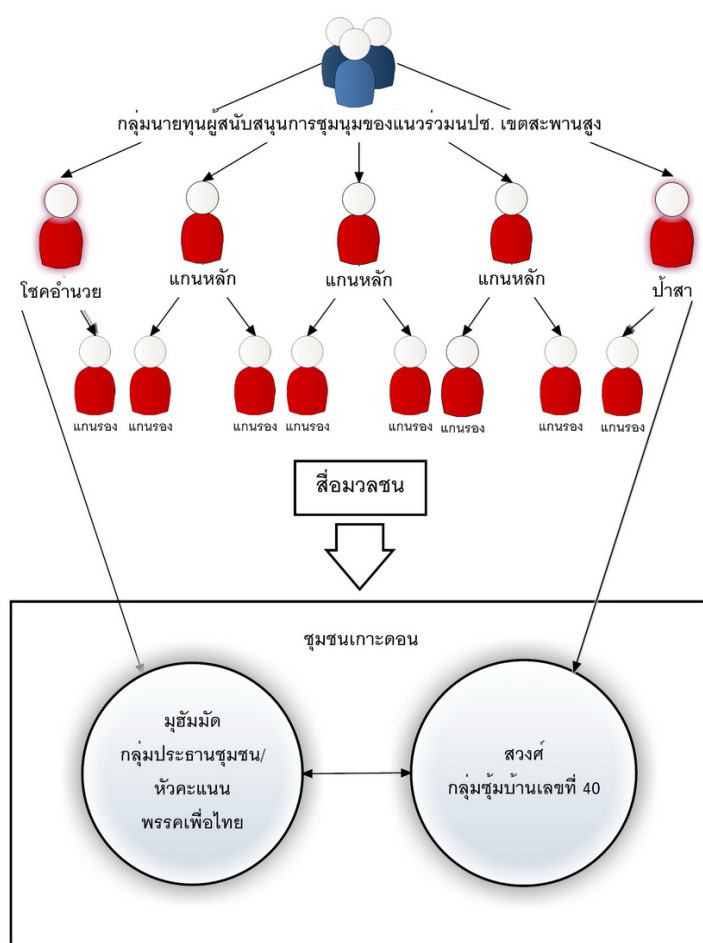
จากผลการวิจัยพบว่า Star Role ของกลุ่มประชาชน/หัวคะแนนพรรคเพื่อไทย ซึ่งได้แก่ มุฮัมมัด ขณะที่กลุ่มชุมชนเลขที่ 40 ไม่มี Star Role การพูดคุยเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองในกลุ่มเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนกันไปมา แม้สงฆ์จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าคนอื่น ๆ มีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมาก และยังเป็นสมาชิกของกลุ่มนอกชุมชนด้วย แต่เนื่องจากบ้านของสงฆ์ไม่ได้อยู่ในบริเวณชุม ทำให้ไม่ได้มาร่วมพูดคุยบ่อยนัก จึงไม่ถือว่าเป็น Star Role ของกลุ่ม สรุปได้ว่า Star Role ที่เป็นผู้หญิงของทั้ง 2 กลุ่มในชุมชนเกาะดอนนี้จึงไม่มีต่างจากชุมชนบ้านครัวตะวันตกที่ Star Role ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่ผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่มในชุมชนเกาะดอน ไม่เคยผ่านประสบการณ์การต่อสู้ในกรณีการต่อต้านทางด่วน CD Road ดังเช่นผู้หญิงในชุมชนบ้านครัวตะวันตก ทำให้ความตื่นตัวทางการเมืองมีน้อยกว่าก็เป็นได้

เมื่อพิจารณาเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของทั้ง 2 กลุ่ม ในช่วงเวลาการชุมนุมของแนวร่วมนปช. หลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549-2553 ซึ่งเริ่มต้นขึ้นหลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และยุติลงในรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช และเริ่มใหม่อีกครั้ง ในรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะจนถึงปัจจุบัน (มีนาคม 2553) จะพบว่ามี 3 แบบคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านครัวตะวันตก คือ 1. ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม 2. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และ 3. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ นอกชุมชน และเมื่อนำเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของทั้ง 2 กลุ่ม มาเชื่อมโยงกัน จะพบภาพรวม

เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนเกาะดอน ในช่วงเวลาการชุมนุมของแนวร่วม นปช. หลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549-2553 ดังภาพนี้

ภาพที่ 7.2

เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง
ในช่วงเวลาการชุมนุมของแนวร่วม นปช. หลังรัฐประหาร
19 ก.ย. 2549-2553

ในช่วงเวลาดังกล่าว เมื่อมีการชุมนุมใหญ่ แนวร่วม นปช. จะมีการเรียกกระดมคนเข้าร่วมชุมนุมผ่านสื่อของแนวร่วม นปช. ไปสู่มวลชน

สมาชิกทั้ง 2 กลุ่มในชุมชนเกาะดอน เมื่อได้รับข่าวสารทางการเมือง ที่มีเนื้อหาในการเรียกกระดมคนเข้าร่วมชุมนุมจากแนวร่วม นปช. ซึ่งส่วนใหญ่จะรับจากสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมของแนวร่วม นปช. โดยจะมีสมาชิกเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่จะมีจานดาวเทียมชนิดนี้ เนื่องจากมีราคา

แพง ก็ก็นำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มในลักษณะเล่าสู่กันฟัง ตามแต่โอกาสจะอำนวย ไม่มีการชักชวนกันออกไปร่วมชุมนุมแต่อย่างใด ซึ่งการพูดคุยแลกเปลี่ยนนี้อาจเกิดขึ้น ขณะร่วมละหมาดที่มัสยิดกันขุ้ลญันนะห์ ที่สถาน้ำชา กาแฟ ของจูนัย หรือการพบเจอกันโดยบังเอิญในชุมชน แต่จะไม่มีบทโทรศัพท์ถึงกัน เหมือนเช่นที่บ้านครัวตะวันตก ทั้งยังไม่ติดต่อสื่อสารกับกลุ่มต่าง ๆ นอกชุมชน เพื่อชักชวนเข้าร่วมชุมนุมอีกด้วย

ทิพวรรณ สมาชิกในกลุ่มประธานชุมชน/หัวหน้าพรรคเพื่อไทย หนึ่งเดียวของกลุ่มนี้ที่เคยร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. ด้วยความสมัครใจ กล่าวว่า เคยชวนคนในกลุ่มแล้ว แต่ไม่มีใครสนใจ หลัง ๆ จึงไม่ชวน ขณะที่สวงศ์ สมาชิกในกลุ่มหมู่บ้านเลขที่ 40 คนเดียวในกลุ่มนี้เช่นกันที่เคยเข้าร่วมชุมนุม กล่าวทำนองเดียวกัน แต่สวงศ์ยังคงไปส่งข่าวสารเพื่อชักชวนเข้าร่วมชุมนุมกับสมาชิกเสมอ เพราะเป็นหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาจากป้าสา

สาเหตุที่ทำให้สมาชิกทั้ง 2 กลุ่มไม่ตื่นตัวในการเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. นอกจากปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน ดังคำกล่าวของมุฮัมมัดที่กล่าวว่า แต่ละวันก็ต้องวุ่นวายกับการทำมาหากินเลี้ยงตัว สาเหตุอีกประการหนึ่ง อาจเนื่องจากว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีเพียงทิพวรรณ และสวงศ์ เท่านั้นที่เคยไปร่วมชุมนุม จึงทำให้ไม่รู้จักกับกลุ่มคนนอกชุมชนมากนัก ไม่ว่าจะกลุ่มไทยมุสลิมและไทยพุทธ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ต่างจากกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตก ที่สมาชิกทุกคนล้วนเข้าร่วมชุมนุมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทำให้รู้จักกลุ่มไทยมุสลิมและไทยพุทธ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เมื่อมีการชุมนุมก็จะชักชวนกันไป

ทว่าในช่วงการชุมนุมของแนวร่วมนปช.นี้ ในการชุมนุมใหญ่ครั้งสำคัญ ๆ พบว่า กลุ่มนายทุนผู้สนับสนุนการชุมนุมของแนวร่วม นปช. เขตสะพานสูง เครือข่ายหนึ่งของ พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งมีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้คนในเขตสะพานสูงเป็นอย่างมาก จะมีคำสั่งระดมคนเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. มายังกลุ่มมุสลิมเชื้อแดงทั้ง 2 กลุ่ม สำหรับกลุ่มประธานชุมชน/หัวหน้าพรรคเพื่อไทย ผ่านโชคอำนวย แกนหลัก โดยแกนหลักในเขตสะพานสูงมีราว 20 คน จากโชคอำนวย มายังมุฮัมมัด แกนรอง จากมุฮัมมัดไปสู่สมาชิกในกลุ่มของเขา ในส่วนของกลุ่ม หมู่บ้านเลขที่ 40 กลุ่มนายทุน จะสั่งการผ่านป้าสา แกนหลัก หัวหน้า “วังสัมากร” จากป้าสาไปยังสวงศ์ แกนรอง และจากสวงศ์มายังสมาชิกในกลุ่มหมู่บ้านเลขที่ 40 ของเขา สวงศ์กล่าวว่า หลายครั้ง การระดมคนไม่ได้เกิดจากการสั่งการจากใคร แต่ป้าสารู้มาจากสื่อแนวร่วม นปช. และอยากไปเอง และจะสั่งให้เขามาชักชวนสมาชิกในกลุ่ม เผื่อว่าอาจมีใครอยากไปด้วย

แม้มีคำสั่งระดมคนแล้วก็ตาม แต่สมาชิกทั้ง 2 กลุ่มแทบไม่มีใครเคยไปร่วมชุมนุมเลย แม้แต่มุฮัมมัด แกนรองของกลุ่มนายทุน ก็ไม่เคยไป ในขณะที่ทิพวรรณ การไปร่วมชุมนุมของเธอ

ก็ไม่ใช่เป็นไปตามคำสั่งของกลุ่มนายทุน หากเพราะอยากไปเอง แต่เธอยอมรับว่าไม่ได้ไปร่วมชุมนุมบ่อยครั้งมากนักเพราะต้องทำงาน ในส่วนกลุ่มซุ้มบ้านเลขที่ 40 มีเพียงสองคนเดียวเท่านั้น ที่จะไปร่วมชุมนุมตามคำสั่งระดมคนของกลุ่มนายทุนเกือบทุกครั้ง

เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในชุมชนเกาะดอน จะเห็นว่าวิธีการระดมคนเช่นนี้ดูไม่ได้ผลนัก แต่เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลที่ว่ากลุ่มนายทุน ในเขตสะพานสูงมีแกนหลักอยู่ราว 20 คน ซึ่งแกนหลักแต่ละคน จะมีแกนรองในมือจำนวนหนึ่ง และแกนรองจะมีคนในสังกัดอีกมากมาย ที่สามารถระดมมาร่วมชุมนุมได้ตลอดเวลา โดยโชคอำนวย (นามแฝง) เคยกล่าวกับผู้วิจัยว่า แกนรองบางคนมีคนในมือนับร้อย (โชคอำนวย (นามแฝง), สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2553) ขณะที่ตัวโชคอำนวยเองก็มีแกนรองในกำมือจำนวนหนึ่งซึ่งเมื่อรวมคนที่ได้จากแกนรองของเขาทั้งหมด จะมีคนราว 100 คนที่เคยส่งเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. อยู่เป็นประจำ

...กลุ่มนายทุนจะสั่งตรงลงมาเลย มายังแกนหลักอย่างผม มันมีทำหลายคน ไม่ใช่เฉพาะผมคนเดียวที่ทำลักษณะนี้ ลักษณะอย่างผมนี้ มันจะแบ่งงานกันทำ มันมีหลายคนที่จะรับ คุณไปหามา 50 คน คุณไปหามา 50 คน โดยมีหลายคนที่รับ เรามีหน้าที่ไปกระจายต่อเท่านั้น มันก็จะได้จำนวน ไม่ใช่เราหาคนเดียวหลาย ๆ ร้อย มันเป็นไปได้ไม่ได้ อย่างผมมีร้อยหนึ่ง ที่เคยไปเป็นประจำ... (โชคอำนวย (นามแฝง), สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2553)

ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า หากรวมจำนวนคนที่ได้จากแกนรองทั้งหมดจากแกนหลักที่มีอยู่ทั้งหมดราว 20 คน เข้าด้วยกัน ปริมาณคนที่จะเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. ในแต่ละครั้งสำหรับเขตสะพานสูง จึงมีไม่น้อยเลยทีเดียว ยิ่งไปกว่านั้น โชคอำนวยยังยอมรับด้วยว่า ด้วยวิธีการดังกล่าว บางคนก็ต้องใช้เงินจ้าง บางคนไม่ต้อง เพราะสมัครใจที่จะไปอยู่แล้ว

สรุปได้ว่าในช่วงเวลาการชุมนุมของแนวร่วม นปช. 19 ก.ย. 2549-2553 สำหรับชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูงนี้ นอกจากจะมีการไปร่วมชุมนุมด้วยสมัครใจแล้ว ส่วนหนึ่งยังเกิดจากคำสั่งระดมคนของกลุ่มนายทุนอีกด้วย

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองดังกล่าว สรุปในรูปโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองได้ ดังนี้

2.1 การเกิดขึ้นของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่ได้ถูกกำหนดไว้ (Prescribed Communication Network) มีโครงสร้างที่เป็นแบบแผน

2.2 ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง มีการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) ในแบบวงล้อ (Wheel Network) กล่าวคือ เมื่อมีการชุมนุมครั้งใหญ่สำคัญ ๆ เกิดขึ้น สมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเกาะดอนจะได้รับการสั่งการเป็นลำดับชั้น จากกลุ่มนายทุน ซึ่งจะเป็นศูนย์กลาง ผ่านแกนหลักและแกนรอง

2.3 เส้นทางการไหลของข่าวสารทางการเมือง เป็นแบบบนลงล่าง หรือการสื่อสารแนวตั้ง (Top-Down) จากกลุ่มนายทุน ลงมายังแกนหลัก แกนรอง และไปสู่สมาชิกในกลุ่มในที่สุด

อภิปรายผล

ในที่นี้ จะอภิปรายถึงเหตุผลเบื้องหลังที่ส่งผลต่อโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมทั้ง 2 แห่ง ที่มีแนวความคิดทางการเมืองแตกต่างกัน ให้มีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. พระราชอำนาจนำกับเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตก เขตราชเทวี

ในสายตาคนทั่วไป พรรคประชาธิปัตย์มักถูกมองว่าเป็นพันธมิตรกับกลุ่มคนเสื้อเหลืองและจะส่งผลต่อการต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ในรูปแบบใดแบบหนึ่งตามมาเสมอ แต่สำหรับกลุ่มมุสลิมเสื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตก กลับไม่เป็นเช่นนั้น เนื่องจากความขัดแย้งอย่างรุนแรงในอดีต ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับชาวชุมชนบ้านครัว จากกรณีการต่อต้านทางด่วน CD Road ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทต้น ๆ และกล่าวอย่างรวบรัดในที่นี้ได้อีกว่า นอกจากพรรคประชาธิปัตย์จะไม่ได้ช่วยเหลือชาวชุมชนในเรื่องนี้เท่าที่ควรแล้ว ชาวชุมชนยังพบว่า ส.ส. ชวลิต เตะพะไพบูลย์ ส.ส.สมัยนั้น สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ มีนามสกุลเดียวกับผู้ประมูลโครงการเวสต์เทรดเซ็นเตอร์ อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาที่มาของการสร้างทางด่วน CD Road อีกด้วย ความบาดหมางที่กลายเป็นบาดแผลฝังลึกนี้ ถูกเล่าขานภายในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงทุกวันนี้ จึงทำให้อิทธิพลของพรรคประชาธิปัตย์ มิได้มีผลต่อการเข้าร่วมชุมนุมต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณของชาวบ้านครัวตะวันตกแต่ประการใด แต่สำหรับสิ่งที่มีผลต่อการต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ สำหรับพวกเขา กลับเป็นบางสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น

พระราชอำนาจนำ (Royal Hegemony)

หากพิจารณาลึกลงไปในมิติประวัติศาสตร์ของชาวชุมชนบ้านครัวจะพบว่า ชาวชุมชนแห่งนี้มีความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อราชสำนักมาตั้งแต่ครั้งโบราณ

กาล นับตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 1 ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้กับกองอาสาจาม ชาวเขมร และชาวมลายูปัตตานี บรรพบุรุษของพวกเขาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้น และกลายมาเป็นชุมชนบ้านครัวในปัจจุบัน หลังกลับจากสงครามเก้าทัพ ประมาณปี 2330 สะท้อนจากคำกล่าวของนิเซย์ เผือกสาลี จากกลุ่มไกล้มัสญิดซุลลูมุดตากัน ที่กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้เธอต้องออกไปร่วมชุมนุมต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณกับกลุ่มพันธมิตรฯ ว่า

“ในหลวงท่านให้ทำกินกับพวกเราตรงนี้” (นิเซย์ เผือกสาลี, สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2553)

อีกทั้ง “พระราชอำนาจนำ” (Royal Hegemony) ในรัชกาลปัจจุบันที่แผ่ปกคลุมไปทั่วราชอาณาจักรมานานนับสิบปีก่อน จนวันนี้ ยิ่งเพิ่มพูนความจงรักภักดีของชาวบ้านครัวตะวันตกที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้มากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ

พระราชอำนาจนำมีฐานคิดมาจากอำนาจนำ แนวคิดของ Antonio Gramsci ปรัชญาเมธีชาวอิตาลี และหากกล่าวตามทัศนะของ เกษียร เตชะพีระ ก็คือ อำนาจนำจะพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ถ้ามองจากมุมของผู้นำ ก็เป็นความสามารถในการนำ โดยความยินยอมพร้อมใจของผู้ตาม (Leadership by Consent) และถ้ามองจากมุมของผู้ตาม ก็เป็นการยอมปฏิบัติตามผู้นำโดยไม่ต้องบังคับ (Non-Coercive Compliance) ยินดีทำตามอย่างกระชั้นชิดและกระตือรือร้น ถึงขนาดผู้นำไล่ก็ไม่ยอมไปด้วยซ้ำ (เกษียร เตชะพีระ, 12 ตุลาคม 2550, น. 6)

แม้ความจริง ในการปฏิวัติเมื่อปี 2475 โดยกลุ่มคณะราษฎร ถือได้ว่าเป็นการยุติอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ไปจากกษัตริย์ ทำให้อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เปลี่ยนมาอยู่ในมือประชาชน ถึงกระนั้นยังคงมีความพยายามในการสถาปนาพระราชอำนาจนำขึ้นมาทดแทนอยู่เสมอ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน สามารถสถาปนาพระราชอำนาจนำขึ้นมาได้สำเร็จ และกลายเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีพระราชอำนาจนำ (Royal Hegemony) สูงสุดในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ครองความคิดจิตใจของคนไทยทั้งประเทศเอาไว้ได้อย่างแท้จริง (เกษียร เตชะพีระ, สิงหาคม 2550, น. 26-29)

ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของชนิดา ชิตบัณชิตย์ (2547, อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 12 ตุลาคม 2550, น. 6) เรื่อง “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : การสถาปนาพระราชอำนาจนำ 2494-2546” ศึกษาโครงการพระราชดำรินี้ในฐานะที่เป็นหนึ่งในองค์ประกอบ ที่ทำให้ในหลวงรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชอำนาจนำ หรือ Royal Hegemony ในสังคมไทยอย่างแท้จริง โครงการพระราชดำริซึ่งปัจจุบันมีสามพันกว่าโครงการ เป็นตัวอย่างรูปธรรมที่แสดงให้เห็นว่า ในหลวงทรงเป็นห่วงและใกล้ชิดราษฎร โครงการนี้สร้างอำนาจนำ ทั้งในแง่ประโยชน์ในความเป็นจริงคือ เป็น

โครงการที่ดูแลให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข และในแง่ของการเกิดพระบรมฉายาลักษณ์ทุกแห่งหนที่พระองค์เสด็จฯ แม้แต่สถานที่อันห่างไกลทุรกันดาร ทำให้ได้เห็นภาพพระองค์บ่อยมาก จนเราเกิดความรู้สึกคุ้นใจว่า เราสามารถเข้าถึงพระองค์ได้ และพระองค์ทรงใส่พระทัยดูแลแนะนำเราไม่เคยห่าง¹

¹หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง โครงการพระราชดำริเป็นภาพสะท้อนการใช้พระราชอำนาจรูปแบบใหม่ และเป็นลักษณะเฉพาะของการปกครองในระบบกษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญของสังคมไทย และการสถาปนาพระราชอำนาจผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แบ่งได้เป็น 4 ยุค คือ 1. โครงการพระราชดำริยุคก่อกำเนิด (2494-2500) การสถาปนาพระราชอำนาจผ่านการดำเนินโครงการในยุคแรก จำกัดพื้นที่อยู่บริเวณภาคกลาง เนื่องจาก จอมพล ป. จำกัดการเสด็จพระราชดำเนินของในหลวง ด้วยการตัดงบประมาณในการเสด็จฯ เนื่องจากเกรงว่าในหลวงจะเป็นที่รักใคร่ของประชาชน 2. ยุคต่อมาคือโครงการพระราชดำริยุคการพัฒนาเพื่อความมั่นคง (2501-2523) หลังสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. จากรัฐประหาร รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์นำอุดมการณ์กษัตริย์นิยม มาเป็นฐานทางการเมือง เชิดชูสถาบันกษัตริย์ให้กลับมาเป็นสัญลักษณ์ทางอุดมการณ์ โครงการพระราชดำรินี้จึงเฟื่องฟู สถาบันกษัตริย์กลับมามีบทบาท และกลายเป็นสัญลักษณ์และศูนย์กลางรวมความสามัคคีของคนในชาติ ผ่านการดำเนินกิจกรรมทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม 3. ยุคกำเนิดองค์กรประสานงาน (2524-2530) สัมพันธภาพระหว่างในหลวงกับรัฐบาลพลเอกเปรม วนานันท์ รัฐบาลเชิดชูสถาบันกษัตริย์ มีการนำอุดมการณ์ 'แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง' จากพระราชดำรัส มาใช้เป็นอุดมการณ์ชาติ ส่งผลให้สถาบันกษัตริย์มีความเข้มแข็งในแง่การดำรงบทบาททางสังคม การเมืองที่ต่อเนื่องยาวนานในสังคมไทย ลักษณะเฉพาะของโครงการพระราชดำรินี้คือการเกิดขึ้นขององค์กรระดับชาติเพื่อทำหน้าที่ประสานงานการปฏิบัติโครงการพระราชดำริภายใต้โครงสร้างระบบราชการ หรือที่ปัจจุบันรู้จักในนาม 'คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ' (กปร.) และ 4. โครงการพระราชดำริยุคกำเนิดองค์กรเอกชน (2531-ปัจจุบัน) ในยุคนี้เกิดอุดมการณ์การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน ในวันที่ 5 ธันวาคม 2540 ใจความสำคัญของการมีเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน (Having enough to live and to eat) หมายถึงสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ต่อมา มีการเสนอแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแนวทางปฏิบัติเศรษฐกิจ และได้รับการขานรับจากหน่วยงานราชการนำแนวคิดดังกล่าวไปเผยแพร่

พระราชอำนาจนำในลักษณะการที่ว่านี้ ดูจะครองใจชาวชุมชนบ้านครัวด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของ เรืองศักดิ์ ดำริห์เลิศ ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านครัว ที่ตอบคำถามของผู้วิจัยถึงสาเหตุที่ เพราะเหตุใดชาวบ้านครัวจึงแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อในหลวงองค์ปัจจุบันกันอย่างมากมายว่า

“คุณเคยเห็นไหม ภาพในโทรทัศน์ตอนที่ในหลวงท่านทรงงานตามต่างจังหวัดไกลๆ แล้วมีอะไรนะ พระสาทหรือเปล่า ผมเองก็พูดราชาศัพท์ไม่ถูก ก็เหวี่ยงนี้แหละไหลย้อยลงเต็ม พระพักตร์ของท่าน นั่นแหละคือเหตุผลที่ทำให้พวกเราถึงรักท่าน” (เรืองศักดิ์ ดำริห์เลิศ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2553)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่า ทันที่ในเดือนกันยายน 2548 เมื่อสนธิเปิดโปงการ ข้อชลของ พ.ต.ท.ทักษิณ พร้อมกับข่าวคราวกรณีการณ์หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ออกมาเป็นระยะๆ ผ่านรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ แม้รายการ จะถูกระงับการออกอากาศ เมื่อ 9 กันยายน 2548 กรณีบทความ “ลูกแกะหลงทาง” สนธิเปลี่ยนชื่อ รายการเป็น “เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร” ถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ช่อง News 11 เดิมสายใจมิตรรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจุดนี้ วัชรพล พุทธรักษา (2550, น. 9) ชี้ว่าภายใต้กรอบแนวคิดอำนาจนำ ปฏิบัติการของสนธิคือ การตอบโต้การครอง อำนาจนำของรัฐบาล/ระบอบทักษิณ (Counter Hegemony) ด้วยการหยิบยกประเด็นที่เป็นจุด อ่อนไหวของสังคมไทยคือ ประเด็นเรื่องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์² แม้แต่ในการรัฐประหาร เมื่อ 19 กันยายน 2549 ก็หยิบเอาการแตะต้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นประเด็นสำคัญสุด ที่ เป็นตัวเร่งและปูทางไปสู่การปฏิวัติในที่สุด (วาสนา นาน่วม, 2552, น. 23)

²หากสืบย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ จะพบว่ากรณีการณ์หมิ่น เหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญมาโดย ตลอด อาทิ ในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ก็เช่นกัน เกษียร เตชะพีระ กล่าวว่า มาตรา 112 ของ ประมวลกฎหมายอาญาระบุว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี” ทว่าบ่อยครั้งที่ข้อหาดังกล่าวถูกกลุ่มฝ่ายต่าง ๆ ใช้ใส่ร้ายป้ายสีศัตรูทาง การเมือง เนื่องจากในวัฒนธรรมการเมืองไทย ข้อหาทำนองนี้มีนัยอุกฉกรรจ์ถึงขั้นเป็นตราสังหารได้ ดังปรากฏให้เห็นประจักษ์ในการฆ่าหมู่ผู้ชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 (เกษียร เตชะพีระ, สิงหาคม 2550, น. 31)

และอย่างได้ผล ปฏิบัติการของสนธิ ได้ปลุกเร้ากลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองในชุมชนบ้านครัวตะวันตก ให้เกลียดชังพ.ต.ท.ทักษิณ และออกไปร่วมชุมนุมต่อต้านกันอย่างพร้อมเพรียง สะท้อนจากเหตุผลประการสำคัญที่สุด ในการต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณ ของชาวชุมชนบ้านครัวตะวันตกของ ทุกกลุ่ม ที่ระบุตรงกันว่า เกิดจากกรณีการหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเป็นสำคัญ ดังคำกล่าวของยูสุฟ สมาชิกจากกลุ่มมุฮัมมัดที่กล่าวว่า “ตอนแรกนี่คดีหมิ่นฯ ยังไม่มา คอรัปชั่นก่อนเลย พอเขา (สนธิ) มาเปิดเผยเรื่องหมิ่นฯ มากเข้า ๆ มันก็จบกัน กลายเป็นแรงผลักดันให้เราต้องออกไปเลย” (ยูสุฟ อ่อนจิ๋ว, สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2553)

พระราชอำนาจนำกับโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง

นอกจากจุดประกายการต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณแล้ว และนำไปสู่การเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ พระราชอำนาจยังส่งผลต่อโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตกอีกด้วย โดยพบว่าโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนบ้านครัวตะวันตก จะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง (Emergent Communication Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Network) สืบเนื่องมาจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจ (Leadership by Consent) ของกลุ่มคนในชุมชนบ้านครัวตะวันตกที่มีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อปกป้องราชบัลลังก์ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการขึ้นในที่สุด ขณะที่ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง จะเป็นการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication) ในแบบทุกทิศทุกทาง (All Channel Network) ทุกคนสามารถติดต่อถึงกันได้โดยอิสระ เนื่องจากการเกิดขึ้นเอง ไม่ใช่เกิดจากการสั่งการ ดังนั้น จึงไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร ขณะที่เส้นทางการไหลของข่าวสารทางการเมืองเป็นแบบแนวนอน (Horizontal) เป็นลักษณะของการปรึกษาหารือกัน และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว เพื่อปกป้องสิ่งที่เขารัก บูชา และศรัทธาเหนือสิ่งอื่นใด

2. ระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง

ในส่วนของกลุ่มมุสลิมเชื้อแดงในชุมชนเกาะดอน โดยการเข้าร่วมชุมนุมกับแนวร่วม นปช. นอกจากจะเกิดขึ้นจากความนิยมศรัทธาในตัวพ.ต.ท.ทักษิณด้วยความสมัครใจแล้ว ส่วนหนึ่งในการชุมนุมครั้งสำคัญ ๆ ยังเกิดจากแรงหนุนนำของ “ระบบอุปถัมภ์” ของกลุ่มนายทุนที่คอยให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แก่กลุ่มที่เป็นพวกตนในเขตสะพานสูง รวมทั้งกลุ่มมุสลิมเชื้อแดงทั้ง 2 กลุ่มในชุมชนเกาะดอน มาเป็นระยะเวลายาวนาน จนกระทั่งก่อเกิดเป็นเส้นสาย

ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายในเขตสะพานสูง ครอบคลุมไปถึงชุมชนเกาะดอนในที่สุด

ระบบอุปถัมภ์

ถ้อยคำของฮอลล์ (Hall) สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ของระบบอุปถัมภ์และเครือข่ายที่เกิดขึ้นนี้ได้เป็นอย่างดี Hall (อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ), 2539, น. 29-34) ได้กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์นี้ว่า “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) หมายถึงบุคคลผู้มีอำนาจ สถานภาพ ฉันทานุมัติ (Sanction) และอิทธิพล คำนี้อาจใช้เรียกนายจ้าง หรือผู้สนับสนุนการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ และแม้กระทั่งนักบุญองค์อุปถัมภ์ โดยที่บุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่า หรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและปกป้อง ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์ โดยหวังจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปของสินค้า ความภักดี การสนับสนุนทางการเมืองและบริการในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้รับอุปถัมภ์ของตน โดยจะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงตอบแทนซึ่งกันและกัน (Reciprocal Relationships) และระบบอุปถัมภ์ดังกล่าวได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายในลำดับต่อมา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองนั้น Hall อธิบายว่า เครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในชนบท ผู้รับอุปถัมภ์ในทางการเมืองมักจะถูกพรรคการเมืองใช้ให้เป็นหัวคะแนน โดยอาจให้ผลตอบแทนแก่ผู้รับอุปถัมภ์ เช่น การให้สัญญาในการปฏิรูปที่ดิน เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง ดังตัวอย่างในการแข่งขันระหว่างพรรคคริสเตียนเดโมแครตในอิตาลี และในเวเนซุเอลา ทั้งหมดเป็นกระบวนการทางการเมืองของมวลชน ที่ได้รับการจัดตั้งจากเบื้องบนเชื่อมโยงลงมาจนถึงท้องถิ่น กลุ่มการเมืองท้องถิ่นถูกผนวก รวมเข้าไปภายในระบบอุปถัมภ์ และต้องสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองในที่สุด

สอดคล้องกับคำกล่าวของ Hall ที่หยิบยกมาแสดง ด้วยเหตุนี้ ทันทิที่เกิดเหตุรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และก่อเกิดแนวร่วมปช. พร้อมกับการชุมนุมประท้วงรัฐบาลฝ่ายตรงข้ามตามมา คือ รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ รัฐบาลอภิสิทธิ์ กลุ่มนายทุนซึ่งมีความสนิทสนมกับ พ.ต.ท.ทักษิณ และเป็นเครือข่ายหนึ่งของเขา ก็อาศัยความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่ได้สร้างสมบารมีเอาไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายตามแนวคิดของ Hall ส่งผ่านคำสั่งระดมคนเข้าร่วมชุมนุมมายังแกนหลัก และแกนรอง ในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจาก “ระบบหัวคะแนน”

มุฮัมมัด ในฐานะแกนรองคนหนึ่งกล่าวถึงเหตุผลที่ยอมรับดำเนินการเรื่องนี้ สะท้อนถึงผลพวงของระบบอุปถัมภ์ในพื้นที่เขตสะพานสูงได้เป็นอย่างดีว่า

...กลุ่มนายทุน เขาก็ให้การช่วยเหลือเรามาโดยตลอด เป็นเวลานานกว่า 10 ปีแล้ว ไม่เคยทอดทิ้งเลย เมื่อเราต้องการอะไรก็ขอผ่านทางโชคอำนวยไป เขาก็จะให้การช่วยเหลือมา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องส่วนตัวหรือของชุมชน เมื่อเขามาขอร้องให้ช่วย และเห็นว่าไม่ใช่เรื่องเลือบ่ากว่าแรงอะไร ก็เลยรับปากช่วยไป... (มุฮัมมัด พุ่มหิรัญ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

ระบบอุปถัมภ์กับโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมือง

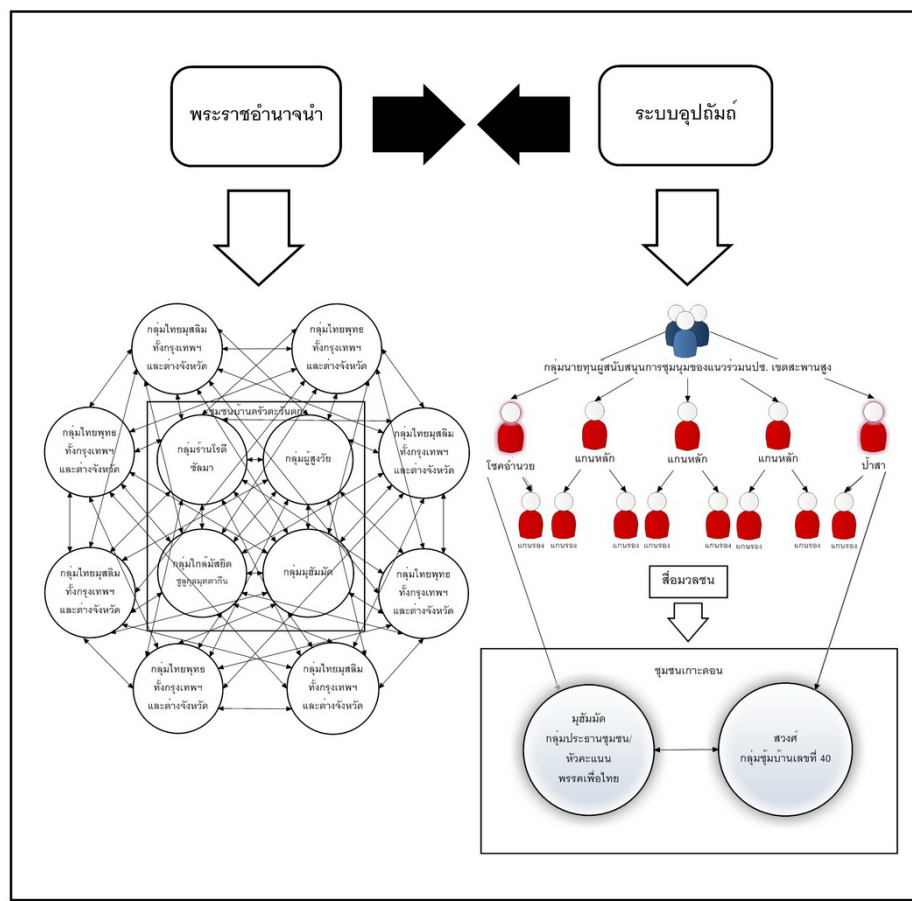
เมื่อวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองดังกล่าวจะพบว่า อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ของกลุ่มนายทุน ส่งผลต่อโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนเกาะดอน คือ เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่ได้ถูกกำหนดไว้ (Prescribed Communication Network) ไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งจากกลุ่มนายทุน โดยมีโครงสร้างที่เป็นแบบแผน ขณะที่ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) ในแบบวงล้อ (Wheel Network) เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง โดยกลุ่มนายทุน จะสั่งการลงมายังแกนหลัก แกนรองก่อนถึงสมาชิก และเส้นทางการไหลของข่าวสารทางการเมืองเป็นแบบบนลงล่าง หรือการสื่อสารแนวตั้ง (Top-Down) มีการสั่งการจากกลุ่มนายทุน ที่อยู่สูงสุดลงมาเป็นลำดับชั้น มีสายการบังคับบัญชา

3. การปะทะกันระหว่างพระราชอำนาจนำกับระบบอุปถัมภ์

เมื่อมาถึงจุดนี้ กล่าวได้ว่า เหตุผลเบื้องหลังที่ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมทั้ง 2 ชุมชน คือ กลุ่มมุสลิมเลื้อไหลิ่งในชุมชนบ้านควัตะวันตก เขตราชเทวี เกิดจากแรงผลักดันของพระราชอำนาจนำ ขณะที่ในส่วนของกลุ่มมุสลิมเลื้อแดงในชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูงเกิดจากแรงหนุนนำของระบบอุปถัมภ์ของกลุ่มนายทุน เครือข่ายของพ.ต.ท.ทักษิณ และภายใต้โครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมทั้ง 2 แห่ง ในอีกมิติหนึ่ง นัยยะ (Sign) ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สะท้อนภาพการปะทะกันระหว่างพระราชอำนาจนำกับระบบอุปถัมภ์ของเครือข่าย ภายใต้อุ้งมือของพ.ต.ท.ทักษิณได้อีกทางหนึ่ง โดยมีชาวมุสลิมทั้ง 2 ชุมชน เป็นภาพตัวแทนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของแต่ละฝ่าย และทั้งหมดนี้สามารถอธิบายได้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7.3

การปะทะกันระหว่างพระราชอำนาจนำกับระบบอุปถัมภ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้พบว่า สถานการณ์ความแตกแยกในชุมชนไทยมุสลิม ที่มีแนวความคิดทางการเมืองแตกต่างกันอยู่ในชั้นนำวิตก โดยพบว่า ทั้ง 2 ฝ่ายต่างแสดงอาการเกลียดชังอีกฝ่ายหนึ่ง ที่มีแนวความคิดทางการเมืองตรงข้ามกันอย่างน่าใจหาย ทั้งที่ในหลักการของอิสลามระบุเอาไว้ว่า มวลหมู่มุสลิมเป็นพี่น้องกัน ซึ่งหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะเร่งแก้ไข ทำความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน หากการเผชิญหน้าที่กำลังเกิดขึ้นไม่ถูกคลี่คลาย สภาวะขัดแย้งรุนแรงอาจกระจายตัวและลุกลามไปมากกว่านี้

2. ผู้วิจัยยังได้พบอีกด้วยว่า ยังคงมีชาวมุสลิมในหลายชุมชนภายในเมืองหลวงแห่งนี้ที่ยังคงต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ นานา ทั้งปัญหายาเสพติด เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน ความเจริญเติบโตของเมืองที่เข้าบ่อนทำลายชีวิตอันสงบสุขของพวกเขา เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นควรว่าองค์กรมุสลิมต่าง ๆ น่าจะได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชาวมุสลิมเหล่านี้ เพื่อที่พวกเขาจะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่เดิม

3. วันหนึ่ง ในช่วงของการออกเก็บข้อมูลที่ชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางไปที่ชุมชนมุสลิมสัมพันธ์ หมู่ 14 ริมถนนกาญจนาภิเษก มอเตอร์เวย์ ตามคำชวนของ สมหวัง ผึ้งเยี่ยม ประธานชุมชน เพื่อเข้าชมการแข่งขันฟุตบอลมุสลิมสัมพันธ์ หรือที่ชาวบ้านแถวนั้น เรียกกันจนติดปากว่า “ฟุตบอลกลางคืน” เนื่องจากแข่งขันกันตั้งแต่ตอนเย็น ไปจนถึงพลบค่ำในทุกต้นฤดูหนาวของทุกปีที่ชุมชนแห่งนี้

เมื่อไปถึงชุมชน ผู้วิจัยพบว่า มันเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ บนที่ดิน 9 ไร่ มีสนามฟุตบอลไม่ใหญ่โต ทอดยาวอยู่หน้าชุมชน มองเห็นบาแลไม้หลังเก่าคร่ำ ที่ใช้สำหรับสอนศาสนาแก่เด็กในชุมชน และประกอบพิธีละหมาดอยู่กลางชุมชน มีชาวมุสลิมที่yakไร้พักอาศัยอยู่ราว 350 คน จาก 43 ครอบครัว ในจำนวนนี้เป็นเด็กเล็ก ๆ ไม่กี่ขวบรวมอยู่ด้วยหลายสิบคน บ้านเรือนไม้ทรงโบราณตั้งอยู่เรียงรายริมลำคลองใสสะอาดที่ทอดผ่านกลางชุมชน ที่รถวิ่งไปด้วยต้นไม้หลากสายพันธุ์

ปัจจุบัน ชุมชนแห่งนี้ก็เหมือนกับชุมชนเล็ก ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร ที่ความเจริญเติบโตของเมืองกำลังพรากชาวชุมชนออกไปจากถิ่นที่อยู่เดิม โดยบริษัทค้าขายที่ดินแห่งหนึ่งกำลังทำเรื่องไถ่ซื้อชาวชุมชนทั้งหมดออกไปจากพื้นดินแห่งนี้ สถานที่ที่พวกเขาอยู่กันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อนำมาจัดสรรในเชิงธุรกิจ

จากที่ดินที่เคยเป็นของพวกเขา แต่คนรุ่นก่อนได้ขายให้กับบริษัทจัดสรรที่ดินไปเพื่อเก็งกำไร และเมื่อถึงเวลาที่บริษัทพวกนี้ต้องการที่ดินคืนเพื่อนำไปทำประโยชน์อย่างอื่น เช่น สร้างบ้านจัดสรร สนามกอล์ฟ ฯลฯ ก็ถึงเวลาที่พวกเขาต้องไป ปัญหาที่เกิดขึ้นในตอนนี้เป็นคือ พวกเขาไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน ผู้วิจัยใคร่เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ และองค์กรมุสลิมต่าง ๆ ควรยื่นมือมาช่วยเหลือหาทางออกให้กับพวกเขาบ้างเท่าที่จะทำได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาในช่วงที่เหตุการณ์ความขัดแย้งทางแนวคิดทางการเมืองยังไม่ยุติ การเก็บข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งในหลาย ๆ มิติไม่สามารถกระทำได้ เมื่อเหตุการณ์ยุติลงแล้ว

ควรมีการศึกษาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเดิมหรือชุมชนใหม่ เพื่อที่จะได้ผลการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองที่สมบูรณ์ ละเอียดลึกซึ่งมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชุมชนไทยมุสลิมเพียง 2 ชุมชนเท่านั้น คือชุมชนบ้านครัวตะวันตก เขตราชเทวี ที่มีแนวความคิดทางการเมืองต่อต้านพ.ต.ท.ทักษิณ และชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง ที่มีแนวความคิดทางการเมืองสนับสนุนพ.ต.ท.ทักษิณ ดังนั้น จึงไม่สามารถจะสรุปเหมารวม (Stereotype) ได้เลยว่า ชุมชนไทยมุสลิมอื่น ๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน คือ เป็นกลุ่มมุสลิมเชื้อเหลืองหรือกลุ่มมุสลิมเชื้อแดง จะต้องมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองเช่นเดียวกับผลการศึกษาในครั้งนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หากจะมีการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิมอื่น ๆ อีกในอนาคต อาจพบเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองในลักษณะที่แตกต่างไปจากผลการศึกษาครั้งนี้

3. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชุมชนไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ในกรณีที่มีการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดอื่นๆ โดยเฉพาะในจังหวัด 3 ชายแดนภาคใต้ ซึ่งอาจพบเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองลักษณะอื่นที่น่าสนใจ

4. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชุมชนไทยมุสลิมเท่านั้น ในกรณีที่มีการศึกษาชุมชนในศาสนาอื่นบ้าง เช่น พุทธ คริสต์ ฮินดู ฯลฯ อาจพบเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองลักษณะอื่นที่มีเอกลักษณ์แตกต่างไปเช่นกัน